

Mimoburzovní trh cenných papírů

Mimoburzovní trh, tzv. volný trh je sekundárním trhem, trhem s již emitovanými produkty. Obchoduje se zde s nekótovanými cennými papíry (CP), což jsou CP, které nesplnily kritéria pro připuštění k burzovnímu obchodování. Mimoburzovní trh může být organizovaný nebo neorganizovaný.

Organizovaný mimoburzovní trh představuje organizovaný obchod s CP, které nebyly připuštěny k burzovnímu obchodování. V posledních letech se však organizované mimoburzovní trhy vyvinuly natolik, že řada z nich dnes představuje konkurenční a plnohodnotné trhy cenných papírů. Příkladem může být americký "mimoburzovní" trh Nasdaq, kde se obchoduje především s akciemi technologicky orientovaných společností jako Microsoft, Intel nebo Dell.

K vytvoření organizovaného mimoburzovního trhu může dojít pouze na základě povolení příslušného státního orgánu. Organizovaný mimoburzovní trh spravuje tzv. organizátor mimoburzovního trhu, který nesmí obchodovat s cennými papíry. V ČR funguje jako organizovaný mimoburzovní trh RM-systém.

Neorganizovaný mimoburzovní trh zahrnuje CP, které nesplnily kritéria pro připuštění na některý z velkých trhů cenných papírů, tedy včetně trhu organizovaného. Mezi takové patří zejména haléřové akcie ("penny stocks"), které byly vyloučeny z burzovního či mimoburzovního obchodování pro jejich nízký kurz. Vznik neorganizovaného mimoburzovního trhu je většinou reakce na nedostatečnou kvalitu služeb burz a organizovaného mimoburzovního trhu. V 90. letech nabyl tento trh velkého významu, který byl vyvolán zvoleným modelem kupónové privatizace. Neorganizovaný mimoburzovní trh se realizoval především ve Středisku cenných papírů (SCP). Odhaduje se, že v 90. letech byl tento trh nejvýznamnějším obchodním systémem, a že dosahoval více než 50 % z celkových sekundárních obchodů.

RM – SYSTÉM

Akciová společnost RM–SYSTÉM působí od roku 1993 jako organizátor mimoburzovního trhu s cennými papíry. Svoji činnost zahájila 24. května přijímáním objednávek k obchodování akcií z kupónové privatizace pro 1.kolo. Působení RM–S je schváleno úřadem pro regulaci kapitálového trhu, tj. Českou národní bankou. Ústředí společnosti sídlí v hlavním městě Praze.

RM – systém se vyznačuje určitými specifickými rysy:

- 1) na trh organizovaný RM – Systémem může přímo vstoupit libovolná osoba, jestliže splní podmínky jeho tržního řádu.
- 2) všichni kupující a prodávající si jsou rovni a v žádném případě nemůže být jejich postavení ovlivněno výší majetkové účasti na RM – Systému.
- 3) klienti mohou nákup nebo prodej cenných papírů realizovat přímo bez využití služeb obchodníků s cennými papíry nebo bank
- 4) přijímání cenných papírů k obchodování nepodléhá žádným specifickým podmínkám.

RM – Systém organizuje obchodování prostřednictvím tzv. průběžné aukce, ve které se cena během obchodního dne mění podle struktury nákupních a prodejních pokynů.

Základní typy pokynů na RM-S:

K-pokyn – pokyn k nákupu CP

P-pokyn – pokyn k prodeji CP

zkrácená účinnost – znamená, že případné opětovné zařazení pokynu v dalším aukčním kole může probíhat pouze v tomtéž provozním dni, v němž bylo organizováno kolo, do kterého byl pokyn poprvé zařazen.

PPN (platí pokud nezruším) – v případě, že pokyn není plně uspokojen, je opakovaně zařazován v aukčních kolech organizovaných v následujících provozních dnech spadajících do lhůty určené nejvyšší možnou dobou jeho účinnosti

VNN (všechno nebo nic) – nepřipouští aby byl pokyn uspokojen pouze z části

stop cena – odkládá vznik účinnosti pokynu až do provozního dne bezprostředně následujícího po nejbližším provozním dni, ve kterém:

- u K-pokynu byla kupní cena vyšší nebo rovna stop ceně
- u P-pokynu byla kupní cena nižší nebo rovna stop ceně

limitní cena – stanoví je-li K-pokynem nejvyšší cenu, za kterou lze CP ještě nakoupit, je-li P-pokynem nejnižší cenu, za kterou je majitel ochoten prodat.

limit investic – nepřipouští své uspokojení ve větším rozsahu než činí objem peněžních prostředků na účtu.

Průběžná aukce se skládá z jednotlivých kol tzv. aukčních kol. Aukční kola se organizují vždy samostatně pro jednotlivé CP přijaté na trh RM-S. Obchodní den začíná prvním aukčním kolem. V rámci obchodního dne pak probíhají jednotlivá aukční kola průběžné aukce. Pokyny jsou zařazovány do jednotlivých kol tak jak vstupují do centrální evidence RM-S. Vzhledem k tomu, že zákazník má přímý přístup na trh RM-systému, musí existovat určitý mechanismus kontroly jeho solventnosti. Používá se systém předobchodní validace. Předobchodní validace slouží k zajištění bezproblémového vypořádání obchodů na trhu RM-S. V rámci předobchodní validace zjišťuje RM-S, zda kupující disponuje potřebným množstvím finančních prostředků a zda prodávající má dostatečný počet kusů CP zaregistrován ve středisku CP.

V rámci uzavíracího období provozního dne se zejména realizuje přenos příkazů k převodu peněžních prostředků na základě uzavřených koupí a prodejů v rámci obchodního dne.

Druhy obchodů v RM-Systému:

Průběžná aukce – probíhá okamžitě, jakmile dojde v centrální evidenci pokynů ke vstupu nového pokynu

Přímý prodej a nákup – což je prodej a nákup předem dohodnutému zákazníkovi na základě uzavřených smluv mezi zákazníky. RM – systém realizuje předobchodní validaci a zajistí finanční a majetkové vypořádání.

Blokové obchody – jsou formou aukce. Výsledek aukce nemá vliv na stanovení aukční ceny průběžné aukce. Zpravidla jsou ceny vyšší než u průběžné aukce.

Převody s uváděnou cenou - jsou službou pro středisko cenných papírů.

Technická pomoc při hromadném odkupu

Organizace distribuce výnosů CP

Ohodnocení CP v rámci dědického řízení

Středisko cenných papírů (SCP)

SCP vzniklo počátkem roku 1993 jako instituce na podporu rozvoje kapitálového trhu, která plní úkoly stanovené v zákoně o CP. SCP bylo zřízeno Ministerstvem financí v právní formě příspěvkové organizace, fungující bez příspěvku ze státního rozpočtu.

Základním úkolem SCP je vedení evidence zaknihovaných cenných papírů a jejich majitelů.

Zaknihované CP neexistují fyzicky, ale pouze v podobě záznamu v této evidenci.

Zaknihovanou podobu mohou mít podle zákona o cenných papírech vybrané druhy CP kapitálového trhu, a to akcie, dluhopisy, podílové listy a investiční kupony. O tom, zda cenné papíry budou mít zaknihovanou podobu, rozhoduje jejich emitent (u akciové společnosti valná hromada).

Funkce SCP

Vedení evidence zaknihovaných cenných papírů

Základním úkolem SCP je vedení evidence zaknihovaných cenných papírů a jejich majitelů.

Zaknihované CP neexistují fyzicky, ale pouze v podobě záznamu v této evidenci.

Zaknihovanou podobu mohou mít podle zákona o cenných papírech vybrané druhy CP kapitálového trhu, a to akcie, dluhopisy, podílové listy a investiční kupony. O tom, zda cenné papíry budou mít zaknihovanou podobu, rozhoduje jejich emitent (u akciové společnosti valná hromada).

Provozní pracoviště SCP

Pro majitele zaknihovaných cenných papírů je na provozních pracovištích SCP poskytována široká škála služeb, kterými jsou prováděny jednotlivé úkony související s vedením účtu majitele v souladu se zákonem o cenných papírech.

Mimo vlastní provozní pracoviště SCP lze základní služby požadovat také na vybraných obchodních místech RM–Systému.

Provozní pracoviště SCP dále poskytují rozsáhlé služby pro obchodníky s cennými papíry, pokud nemají on-line spojení s centrální databází SCP.

Poskytování informací

Základní informace formou informačních služeb poskytuje SCP z evidence, kterou vede ve variantních podobách dle potřeb svých uživatelů.

Mimo základní informace získané z vlastní evidence zajišťuje SCP ještě další informační služby pro kapitálový trh. Jedná se o zveřejňování informací získaných o ČNB, emitentů a od majitelů CP.

Rozvoj služeb a spolupráce s partnery

SCP spolupracuje v oblasti státní správy a státních institucí zejména s Ministerstvem financí ČR, soudy, orgány činné v trestním řízení a Finančními úřady. Důležitá je spolupráce s Českou národní bankou. Spolupracuje také se subjekty, které účastníkům kapitálového trhu poskytují služby, tj. s organizátory veřejných trhů - Burzou cenných papírů Praha a RM–Systémem a také s obchodníky s cennými papíry a s investičními společnostmi a fondy je mimořádně těsná a průběžná.

S ohledem na specifičnost svých úkolů má SCP se zákona zvláštní postavení, které se blíží komerčním podnikům: zapisuje se do obchodního rejstříku a vztahy s uživateli jeho služeb se řídí přednostně předpisy obchodního práva. Tomu odpovídá i skutečnost, že veškerou svojí činnost financuje SCP z tržeb za poskytované služby a nemá určen žádný finanční vztah ke

státnímu rozpočtu. Na druhou stranu ale zákon o cenných papírech stanoví, že stát ručí za závazky SCP.